

İslâmî Öğretide Kerâmet

Mehmet KUBAT*

Dignity (al-Karamat) in Islamic Doctrine

Citation/©: Kubat, Mehmet, (2013). Dignity (al-Karamat) In Islamic Doctrine, Mîlel ve Nihal, 10 (1), 41-70.

Abstract: In Islamic thought, presence of a number of unchangable laws called "âdatullah" or "sunnetullah" (the laws of God in nature) are accepted on which Allah validates in the universe and substitutes the perfect order of the universe. However, occurance of some spectacular miracles are accepted such as irhas, miracle and inveigling (al-istidrac) by temporary suspension of these laws. Because it is only Allah but no other founds and executes this order in the universe, people must avoid to substitute the cause-effect relationship for God by the time and be aware that there is not a self-continuity and repetition in an action-reaction mechanism in nature. In Islamic literature, if this extraordinary event appears in the hands of a saint believer, who is aware of his responsibility, has piety and taqwa, heads on a righteous way, it is called as the concept of dignity (al-karamat). Although many types of dignity mentioned in the sources, this article delivers firstly the opinions of Theology (Kalam) scholars' views on the subject and then it is tried to determine the teachings of the Qur'an about dignity.

Key Words: Extraordinary, miracle, dignity, saint, integrity.

---

* Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Mezhepler Tarihi Anabilim Dalı
[mehmet.kubat@inonu.edu.tr]

Atıf/©: Kubat, Mehmet, (2013). İslâmî Öğretide Kerâmet, Mîlel ve Nihal, 10 (1), 41-70.

Öz: İslâm düşüncesinde “âdetullah” veya “sünnetullah” kavramıyla ifade edilen Allah’ın evrende geçerli kıldığı ve mükemmel kâinat nizâmını üzerine ikame ettiği bir takım değişmez yasalarının varlığı kabul edilir. Ancak İslâm’da insanın sebep-sonuç ilişkisine şartlanıp zamanla onu tanrı yerine ikâme etmesinin önüne geçmek ve tabiatta görülen düzenli işleyişin salt etki-tepki mekânizması içinde kendi kendine bir süreklilik ve tekrarlaysız olmadığı, gerçekte bu düzen ve intizamı kuran ve işletenin Allah olduğu hikmetine mebnî olarak, bu yasaların geçici olarak durdurulması suretiyle irhâs, mucize ve istidrâc gibi bazı hârikulâde olayların vuku bulduğu da kabul edilir. İslâmî literatürde hârikulâde olay, sorumluluğunun bilincinde, zühd ve takvâ sahibi, istikamet üzere bulunan velî bir mü’min elinde zuhur ederse, bu hâdise “kerâmet” kavramıyla karşılanmıştır. Kaynaklarda kerâmetin birçok türünden bahsedilmiş olsa da, bu makalede önce kelâm bilginlerinin konuya dair görüşleri aktarılmış, daha sonra Kur’ân’ın kerâmete dair öğretisi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hârikulâde, mucize, kerâmet, velî, istikamet.

Giriş

İslâmî öğretilerde hârikulâde olay bir nebî yahut peygamberin elinde gerçekleşirse buna *mucize*, bir velî yahut zühd, takvâ, marifet ve istikâmet sahibi sâlih bir mü’minin elinde zuhur ederse buna *kerâmet*, bir yalancı peygamber yahut inkârcı bir kâfirin elinde ortaya çıkarsa buna da *istidrâc* denilmiştir.¹

İslâm düşünce tarihinde ilk defa İmam A’zâm Ebû Hanîfe (ö. 150/767)’nin *el-Fıkhu’l-Ekber* adlı eserinde geçen *kerâmet*,² II. (VIII.) yüzyıldan itibaren ulemâ tarafından kullanılmaya başlanmış,³ III. (IX.) yüzyılın ikinci yarısında ise bir inanç ilkesi haline getirilmiştir.⁴

¹ Abdulkâhîr el-Bağdadî, *Kitâbu Usûli’l-Dîn*, Beyrut, 1981, s. 175; Seyyid Şerîf Ali b. Muhammed el-Cürcanî, *Kitâbu’t-Ta’rifât*, Beyrut, 1990, s. 37; Muhammed Ali et-Tehânevî, *Keşşâfu Istilâhâti’l-Fünûn ve’l-Ullûm*, Beyrut, 1996, I/149-150; Muhammed Hamidullah, “Mucize, Keramet, İstidrâc”, Çev. Zahit Aksu, *Hikmet Yurdu Dergisi*, Yıl: 2, S. 3, Ocak-Haziran, 2009, s. 83-84.

² Ebû Hanîfe, *İmâm-ı Azâmın Beş Eseri*, Çev. Mustafa Öz, İstanbul, 1992, s. 57; Ali el-Kârî, *Şerhu Kitâbi’l-Fıkhi’l-Ekber*, Beyrut, 1984, s. 113.

³ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Kültüründe Keşif ve Kerâmet*, İstanbul, 2008, s. 63; Süleyman Uludağ, “Kerâmet”, *DİA*, İstanbul, 2002, XXV/265.

⁴ Yusuf Şevki Yavuz, “Kerâmet”, *DİA*, İstanbul, 2002, XXV/268.

Sâlih amel işleyen, zühd ve takvâ sahibi, velî kuldân zuhur eden hârikulâde hâdiseler demek olan *kerâmet*,⁵ tıpkı mûcize gibi, tabiat kanunlarıyla açıklanamayan, sıra dışı bir olaydır. Bu açıdan bakıldığında kerâmet, mûcizeden farklı değildir. Aralarındaki fark, yalnızca meydana geliş şekliyle alakalıdır. Mûcize peygamberlerden, kerâmet bütün benliği ile Cenâb-ı Allah'a, yani O'nun emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olan velî kullardan sâdır olur. Ancak peygamber gösterdiği olağanüstü hâdiselerle meydan okur, peygamberliğini iddia eder ve peygamberliğini ispat için mûcize gösterirken; istikamet üzere bulunan velî, hiçbir iddiada bulunmadığı gibi, kimseye meydan okumaz⁶ ve bir şeyleri ispat etmek için her hangi bir cehd ve çaba içine de girmez.

Nübüvvet iddiasında bulunan peygamberin olağanüstü bir hâdiseler ile hasımlarına meydan okuması, yani mûcize göstermesi gerekli görülmüştür. Çünkü mûcize, nübüvvetin ispatının temel şartıdır. Ancak kerâmette böyle bir şart yoktur. Yani peygamberi örnek olarak kerâmet gösteren velî için, velîlik iddiasında bulunma ya da meydan okuma gibi bir durum söz konusu değildir.

Sâlih kulun elinde olağanüstü hâdisenin cereyan etmesinin bir takım hikmetleri vardır. Bu hikmetlerinden biri; insanların, sebep-sonuç ilişkisine şartlanıp zamanla onu tanrı yerine ikâme etmelerinin önüne geçmektir.⁷ İstikâmet üzere yürüyen sâlih bir kimse elinde olağanüstü bir hâdisenin zuhur etmesinin bir diğer hikmeti ise, tabiatta görülen düzenli işleyişin etki-tepki mekânizması içinde kendi kendine bir süreklilik ve tekrarlayış olmadığı, gerçekte bu düzen ve intizamı kuran ve işletenin "*her an yaratmakta, bir iş ve oluşturma*"⁸ olan Yüce Allah olduğu, istediğinde bu düzeni değiştirebileceği inancının sonucu olarak, bu yasaların geçici olarak durdurulmasıdır.⁹ Bilinmelidir ki, tabiat kanunlarının yaratıcısı Cenâb-ı Allah olduğuna göre onları değiştirmek de O'nun kudreti dâhilin-

⁵ M. Sait Özervarlı, "Hârikulâde", *DİA*, İstanbul, 1997, XVI/181.

⁶ Ebû Hâmid el-Gazzâlî, *el-İktisâd fi'l-İ'tikâd*, Tkd. Ali Ebû Mulhim, Beyrut, 1993, s. 221; Uludağ, "Kerâmet", *DİA*, XXV/265.

⁷ M. Sait Şimşek, "Kerâmet", *SÜİFD*, Yıl: 1990, Sayı: 3, s. 108.

⁸ Rahmân, 55/29.

⁹ Özervarlı, "Hârikulâde", *DİA*, XVI/181.

dedir “Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah’ındır. Allah, her şeye kadirdir.”¹⁰

Kerâmetin “peygamberlik iddiası taşımaksızın istikamet üzere bulunan üstün ahlâk ve sâlih amel sahibi mü’min kulun elinde zuhur eden olağanüstü hadise”¹¹ şeklinde yapılan tanımından hareketle İslâm âlimleri, eli üzere hârikulâdelikler gerçekleşen kimse ile dinî konumu arasında daima doğru bir ilişki kurmuşlardır. Buna göre bir taraftan kerâmet gösteren kimsenin istikamet üzere bulunan zühd ve takvâ ehli velî bir kul olması, İslâm’ın ilkelere sıkı sıkıya bağlı bulunması gerekli görülürken, öbür taraftan insanlara meydan okumaması veya velâyet iddiasında bulunmaması da zorunlu görülmüştür.¹²

İslâm kelâmcılarının bir kısmı kerâmeti reddederken, çoğunluğu kerâmeti ilke olarak kabul etmiştir. Kaderî-Mu’tezilî âlimlerin tümü ile Ehl-i Sünnet’e mensup bazı kelâmcılar, Allah’ın peygamberlere verdiği kesin kanıtlar olan hârikulâde olayların, peygamber olmayan velî kimseler elinde gerçekleşmesinin, mûcizeyi nübüvvetin delili olmaktan çıkaracağı endişesiyle kerâmeti reddetmişlerdir.¹³ Ehl-i Sünnet kelâmcıların kâhir ekseriyeti ile Şîa âlimleri ise, Kur’an ve Sünnet’te kerâmet örneklerine yer verilmesi ve bu hâdisenin aklen imkânsız olmamasından hareketle mü’min kulun elinde olağanüstü hâdisenin zuhurunu kabul etmişlerdir.¹⁴

Bu makalede kerâmet kavramı sözlük ve ıstılah anlamıyla irdelendikten sonra, öncelikle kelâm âlimlerinin konuya dair görüşleri aktarılacak, daha sonra da kerâmetin imkânı Kur’an ve Sünnet açısından ele alınacaktır.

¹⁰ Âl-i İmrân, 3/189.

¹¹ Cürcanî, *Kitâbu’t-Ta’rifât*, s. 198.

¹² Bağdadî, *Kitâbu Usûli’-d-Dîn*, s. 174-175; Sadruddîn Ali b. Ali b. Muhammed b. Ebî’l-İzz el-Hanefî et-Tahavî, *Şerhu Akideti’t-Tahâviyye*, Riyad, 1412, s. 508-509; Yavuz, “Kerâmet”, *DİA*, XXV/268.

¹³ Ebû Muhammed Ali b. Ahmed İbn Hazm, *el-Fisal fi’l-Milel ve’l-Ehvâ ve’n-Nihal*, Beyrut, 1317, V/9-11; Bağdadî, *Usûlu’-d-Dîn*, s. 175; Abdülkerim eş-Şehristanî, *el-Milel ve’n-Nihal*, Beyrut, 1986, I/84-85; Krş. Kemâluddîn Ahmed el-Beyâdî, *İşârâtu’l-Merâm min İbârâti’l-İmâm*, Tkd. M. Zâhid el-Kevserî, İstanbul, 1949, s. 338.

¹⁴ Yavuz, “Kerâmet”, *DİA*, XXV/268.

1. Kerâmet

a. Sözlükte Kerâmet

Sözlükte *kerâmet* kelimesinin kök harfleri olan “ke-ra-me” ve bu kökün diğer türevleri “değerli, üstün, güzel” gibi anlamlara gelir. Aynı kökten türeyen *el-keramu* ve Yüce Allah’ın da sıfatı olan *el-Kerîmu* “cömertlik, eli açıklık, fazîlet ve kendi alanında değerli” gibi anlamlara gelir.¹⁵ Bu kökten türeyen ve “şeref, itibar, ikrâm ve cömertlik” gibi anlamlara gelen *kerâmet*¹⁶ ise, “iyi, ahlâklı ve cömert olmak,¹⁷ asîl ve değerli olmak” mânalarında masdar; “iyilik ve cömertlik” anlamında isim olarak kullanılır.¹⁸

En genel anlamda *kerâmet*, “Yüce Allah’ın bir kimseye cömertliğini, lütfunu, himâyesini ve yardımını göstermesi;¹⁹ bilhassa dar-da kalmış veya sıkıntıda olan sâlih kullarına yaptığı ikrâm” manâsına gelir.²⁰

b. İstilahta Kerâmet

İstilahta *kerâmet*, “peygamberlik iddiası taşımaksızın ve açık bir meydan okuma (tahaddî) şartı olmadan şerîatin zâhirine sıkı sıkıya bağlı, istikamet üzere bulunan üstün ahlâk, takvâ ve sâlih amel sahibi mü’min kulun velî elinde zuhur eden olağanüstü hadise” şeklinde tanımlanmıştır.²¹

Tariften de anlaşılacağı üzere hârikulâde olay, peygamberlerin dışında, nübüvvet iddiası ve meydan okuma olmaksızın iman-ı

¹⁵ Râğib el-İsfehânî, *Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'ân*, Thk. Safvân Adnân Dâvûdî, Beyrut, 1997, s. 707; Ebu'l-Fadl Cemaluddîn Muhammed b. Mukerram İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, Kum, 1405, XII/510 vd.

¹⁶ Mukâtil b. Süleyman, *Kur'an Terimleri Sözlüğü -el-Eşbâh ve'n-Nezâir fi'l-Kur'âni'l-Kerîm-*, Thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte, Çev. M. Beşir Eryarsoy, İstanbul, 2004, s. 262-264; İsfehânî, *Müfredât*, s. 707.

¹⁷ Bkz. İsfehânî, *Müfredât*, s. 707; Krş. Uludağ, “Kerâmet”, *DİA*, XXV/265.

¹⁸ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, XII/511-512; Bekir Topaloğlu-İlyas Çelebî, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 2010, s. 182.

¹⁹ D.B. Macdonald, “Kerâmet”, *İA*, İstanbul, 1977, VI/37.

²⁰ Şimşek, “Kerâmet”, s. 105.

²¹ Cürçânî, *Kitâbu't-Ta'rifât*, s. 198; Özervarlı, “Hârikulâde”, *DİA*, XVI/181; Murat Serdar, “Ehl-i Sünnet İnancında Kerâmetin İmkân ve Vukû'u Problemi”, *Bilim-name*, Sayı: XIX, Kayseri, 2010, s. 25-26.

kâmil, zühd, takvâ, ma'fîret ve istikâmet sahibi velî bir mü'minin elinde gerçekleşirse, bu hâdise kerâmet olur.²²

Bazı âlimler ise hârikulâdelik öngörmeden ya da olağanüstü olma şartı koşmaksızın Yüce Allah'ın velî kullarına verdiği her türlü ikrâma genel anlamda "kerâmet" ismini vermişlerdir.²³

2. Kerâmetin Hususiyetleri

Âlimler, bir hâdisenin kerâmet olarak nitelendirilebilmesi için şu hususiyetleri barındırması gerektiği konusunda söz birliğine varmışlardır:²⁴

a) Kerâmet, tıpkı mûcizede olduğu gibi, tabiat kanunlarıyla açıklanamayan olağanüstü bir hâdisedir.²⁵ Bir başka ifadeyle kerâmet, âdetullah veya sünnetullah dediğimiz tabiat kanunlarının üstünde ve onlara aykırı olan bir hâdisedir.

b) Kerâmet, şerîata bağlı velî kimselerin elinde zuhur eder. Çünkü kerâmetin zuhur etmesi, kerâmet sahibi şahsın hallerinde doğruluk üzere bulunduğunun alâmetidir. Bu nedenle kerâmet, şerîata bağlı olmayan yalancılara veya fâsıkların elinde ortaya çıkmaz.

c) Kerâmet, mubah olan şeyler cinsinden olmalıdır. Kerâmette şerîatın emirlerine muhalif unsurlar bulunamaz.²⁶

d) Her ne kadar sâlih kimselerin elinde zuhur etse de, tıpkı mûcizede olduğu gibi, kerâmet de Allah'ın fiilidir. Yani kerâmeti

²² Tehânevî, *Keşşâfu Istilahâtî'l-Fünûn ve'l-Ullûm*, I/150.

²³ Takiyuddîn Ahmed İbn Teymiyye, *Kâide fi'l-Mu'cizat ve'l-Kerâmât*, Zerka, 1989, s. 7; Seyyid Sâbık, *el-Akâidu'l-İslâmiyye*, Beyrut, Ts., s. 214; Şimşek, "Kerâmet", s. 105; M. Sait Şimşek, "Kerâmet", *Şamil İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, 2000, IV/313.

²⁴ Abdulkâhir el-Bağdadî, *el-Fark Beyne'l-Firak*, Beyrut, Ts., s. 444 vd.; Ebu'l-Kâsim Abdülkerîm b. Hevâzin el-Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, Beyrut, 2001, s. 378 vd.; Sa'duddîn Mes'ûd b. Ömer et-Taftazanî, *Şerhu'l-Akâid*, (*Hâşiyetu'l-Kestellî alâ Şerhi'l-Akâid*), İstanbul, 1976, s. 175-176; Beyâdî, *İşârâtu'l-Merâm*, s. 338; Şimşek, "Kerâmet", s. 114-115; Serdar, "Ehl-i Sünnet İnançında Kerâmetin İmkân ve Vukû'u Problemi", s. 26.

²⁵ Tahavî, *Şerhu Akâidet't-Tahâviyye*, s. 507.

²⁶ Şimşek, "Kerâmet", *ŞİA*, IV/315.

yaratma konusunda velî kulun mutlak anlamda bir dahli yoktur; zira o fiilin sahibi Yüce Allah'tır.

e) Kerâmet, meydana geliş şekli itibarıyla mûcizeden ayrılır. Nitekim peygamberler tarafından gösterilen mûcizeler, benzerlerinin meydana getirilmesi için meydan okuma ve peygamberlik iddiasında bulunma şartına bağlı olduğu halde, kerâmet sahibinin insanlara meydan okuması ve velâyet iddiasında bulunması söz konusu değildir.²⁷

f) Peygamber, mûcizeyi izhâr etmek zorunda olduğu halde, kerâmeti saklı ve gizli tutmak velî üzerine vâciptir. Nitekim peygamber, mûcize sahibi olduğunu kat'î bir şekilde iddia ederken, velî kerâmet iddiasında bulunamaz ve kendisinde zuhur eden hallerin kerâmet olduğunu aynı kesinlikte söyleyemez. Zira velide zuhur eden olağanüstü hallerin kerâmet değil de istidrâc olması câiz ve mümkündür.²⁸

3. Kelâmcılara Göre Kerâmet

Kelâm âlimlerinden bazıları, çeşitli nedenlerden hareketle kerâmeti kabul etmezken, çoğunluğu temsil eden diğer bazıları da Kur'an ve Sünnet'te sözü edilen hâdiseler ile pratikte meydana gelen bazı hârikulâde olaylardan hareketle kerâmeti kabul etmişlerdir. Biz bu iki kesimin görüşlerini desteklemek için öne sürdükleri argümanlar ile dayandıkları deliller hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz.

a. Kerâmeti Reddeden Kelâmcılar

Kaderiye-Mu'tezile âlimlerinin tamamı ile Ebû Abdullah el-Halîmî (ö. 403/1012), Ebû İshâk el-İsferayînî (ö. 471/1078) ve zâhirîlerden İbn Hazm (ö. 456/1064), peygamberlere özgü olağanüstü hallerle yani mûcizeyle karıştırılacağı endişesiyle velîlerde görülen kerâmetleri reddetmişlerdir.²⁹

²⁷ Bağdadî, *Kitâbu Usûli'd-Dîn*, s. 174-175; Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 379; Krş. Yavuz, "Kerâmet", *DİA*, XXV/s. 174-175.

²⁸ Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 379.

²⁹ İbn Hazm, *el-Fisal fi'l-Milel ve'l-Ehvâ ve'n-Nihal*, V/9-11; Bağdadî, *Usûlu'd-Dîn*, s. 175; Şehristânî, *el-Milel ve'n-Nihal*, I/84-85; Tahavî, *Şerhu Akideti't-Tahâviyye*, s. 512; Beyâdî, *İşârâtu'l-Merâm*, s. 338.

Mu'tezile'den Kâdî Abdulcebâr (ö. 415/1024), şayet kerâmet sâlih kullarda görülen bir hâdise olması halinde bunun en çok ashab ve tabiîn neslinde müşahade edilmesi gerektiğini, halbuki bu iki neslin kerâmet gösterdiğini kanıtlayan mütevâtir hiçbir haberin bulunmadığını ileri sürerek kerâmeti inkâr etmiştir.³⁰ Ayrıca ona göre kendilerine kerâmet nispet edilen kimseler içinde, kerâmeti şöhret ve menfaat temini için kullananlar olmuştur. Mesela Hallâc-ı Mansûr'a atfedilen kerâmetler çeşitli hileler sonucu olup insanları aldatma amacı taşır.³¹

Mu'tezile'den ez-Zemahşerî (ö. 538/1143) ise, "O, gaybı bilendir. Hiç kimseye gaybını bildirmez. Ancak peygamberlerden, bildirmek istediği bunun dışındadır"³² âyetinden hareketle kerâmeti reddetmiştir.³³ Ona göre kerâmetin kendilerinden sâdır olduğu söylenen veliler, her ne kadar Allah'ın hoşnut olduğu kimseler olsalar da, peygamber değildirler. Oysa Yüce Allah bu âyette hoşnut olduğu kimselerden yalnızca peygamberlere gaybı bildirdiğini, bu işi sadece onlara tahsis ettiğini haber vermektedir. Âyet ayrıca kâhinlerle sihribaz ve falcıların da iddialarını iptal etmektedir. Kaldı ki onlar, Allah'ın kendilerinden hoşnut olduğu kimseler de değildir.³⁴

Kerâmeti reddeden âlimlere göre hârikulâde olaylar, Allah'ın nübüvveti ispat etmek için peygamberlere verdiği kesin kanıtlardır. Peygamber olmayan kimselere, peygamberlerin davasında sâdik olduklarını ispat eden hârikulâde olayları gerçekleştirme imkânı vermek, mûcizeyi nübüvvetin delili olmaktan çıkarır ve bu durumda bazı sûfilerin iddia ettiği gibi, nebî ile velî eşit konuma gelmiş olur.³⁵ Bu âlimlere göre Kur'ân'da adları zikredilen bazı iyi kişilerle ilgili olarak anlatılan hârikulâde olaylar genellikle bir peygamberin çevresinde gerçekleştiğinden, bazı sâlihler eliyle

³⁰ Kâdî Abdulcebâr b. Ahmed el-Hemedânî, *el-Muğni fi Ebvâbi't-Tevhîd ve'l-Adl*, Nşr. İbrahim Medkûr editörlüğünde bir heyet, Kahire, 1960-65, XV/217-218, 241; Yavuz, "Kerâmet", *DİA*, XXV/269.

³¹ Abdulcebâr, *el-Muğni*, XV/226.

³² Cın, 72/26.

³³ Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmidî't-Tenzîl*, Beyrut, 1995, IV/619-620.

³⁴ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV/619-620.

³⁵ Beyâdî, *İşârâtu'l-Merâm*, s. 338; Krş. Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 378.

zuhur eden hârikulâde hadiseler, söz konusu peygamberin doğruluğunu teyid eden mûcizeler niteliğinde kabul edilmelidir.³⁶

Mûcizeyle eşdeğer olacağı kaygısıyla kerâmeti reddeden âlimlerin görüşlerinin tutarlı olmadığı açıktır. Çünkü daha önce de vurguladığımız gibi, her ne kadar kerâmet, tıpkı mûcizede olduğu gibi, tabiat kanunlarıyla açıklanamayan olağanüstü bir hâdise olsa da, meydana geliş şekli itibarıyla mûcizeden ayrılır. Nitekim peygamberler tarafından gösterilen mûcizeler, benzerlerinin meydana getirilmesi için meydan okuma ve peygamberlik iddiasında bulunma şartına bağlı olduğu halde, kerâmet sahibinin insanlara meydan okuması ve velâyet iddiasında bulunması söz konusu değildir.³⁷

Ayrıca Mu'tezile âlimlerinden ez-Zemahşerî'nin, Yüce Allah'ın gaybı hoşnut olduğu kimselerden sadece peygamberlere bildirdiğini haber veren âyetten³⁸ hareketle kerâmeti reddetmesinin de³⁹ tutarlı olmadığı açıktır. Çünkü her şeyden önce onun kerâmeti, "gaybı bilmekle eş anlamlı" görmesi, bakış açısının yanlışlığını gösterir. Oysa kerâmetin, gayb ile doğrudan bir ilgisi yoktur.⁴⁰

b. Kerâmeti Kabul Eden Kelâmcılar

Mu'tezile'nin aksine Ehl-i Sünnet âlimlerinin büyük çoğunluğu ise kerâmetin sâlih amel işleyen zühd ve takvâ sahibi velî kulların elinde zuhur edebileceğini kabul etmişlerdir. İslâm düşünce tarihinde ilk defa İmam A'zâm Ebû Hanîfe (ö. 150/767), "velîler için kerâmet haktır, gerçektir" sözleriyle kerâmetin câiz olduğunu beyan etmiştir.⁴¹ Ebû Hanîfe'nin bu düşüncesi Hanefî fâkihler ve Mâturidî kelâmcılar tarafından kabul edilmiş ve tekrarlanmıştır.⁴²

³⁶ Bağdadî, *Usûli'd-Dîn*, 175; Yavuz, "Kerâmet", *DİA*, XXV/269.

³⁷ Bağdadî, *Kitâbu Usûli'd-Dîn*, s. 174-175; Krş. Yavuz, "Kerâmet", *DİA*, XXV/s. 174-175.

³⁸ Cin, 72/26.

³⁹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV/619-620.

⁴⁰ Krş. Şimşek, "Kerâmet", s. 114.

⁴¹ Ali el-Kârî, *Şerhu Kitâbi'l-Fıkhî'l-Ekber*, Beyrut, 1984, s. 113.

⁴² Uludağ, "Kerâmet", *DİA*, XXV/266.

Ebu'l-Hasan el-Eş'arî (ö. 324/936) de "biz, Yüce Allah'ın kullarından sâlih mü'minler eliyle bazı alâmetler (kerâmetler)ini zuhur ettirmesinin câiz olduğu görüşündeyiz"⁴³ diyerek kerâmetin imkânını kabul etmiştir. Ebu'l-Hasan el-Eş'arî'nin bu düşüncesi daha sonraki dönemlerde Eş'arî kelâmcıların kâhîr ekseriyeti tarafından kabul edilmiş, tekrarlanmış ve savunulmuştur. Meselâ Eş'arî âlimlerden Abdulkâhîr el-Bağdadî (ö. 429/1037) kerâmete inanmayı Ehl-i Sünnet'in temel hususiyetlerinden biri olarak zikretmiştir.⁴⁴

Erken dönem Sünnî âlimlerinden Abdulkerîm el-Kuşeyrî (ö. 465/1072) ise şöyle aklî bir istidlâlde bulunarak kerâmetin gerçekliğini ispat etmeye çalışmıştır: "Evliyadan kerâmetin zuhur etmesi câizdir. Bunun delili şudur: Kerâmetin zuhura gelmesi aklen tasavvur edilen bir iştir, kerâmetin zuhuru aklî ve naklî esaslardan hiçbir aslın iptalini gerektirmez. Yüce Allah'ı kerâmeti icat ve yaratma kudretine sahip olmakla nitelemek vâciptir. Kerâmetin Yüce Allah'ın kudreti dâhilinde olduğunu bilmek zorunlu (vâcip) olduğuna göre, ortaya çıkmasının imkânına engel olan hiçbir şeyin bulunmadığı anlaşılmış olur."⁴⁵ İmam Gazzâlî (ö. 505/1111) ise, "Allah, eşyadaki kanunları değiştirmek suretiyle olağanüstü bir olay meydana getirebilir. Bu durum Allah için muhal değil, bilakis mümkündür. Allah için böyle bir imkân varsa, bunun sâlih kimselede meydana gelmesi de mümkündür"⁴⁶ diyerek Kuşeyrî'ye benzer aklî bir istidlalle kerâmetin varlığını ispat etmiştir.

Ayrıca İbn Teymiyye (ö. 728/1328) gibi Selefî düşüncüyü savunan âlimler de kerâmetin varlığını kabul etmiş⁴⁷ ve bu düşünce mensupları kerâmetin hararetili savunucuları arasında yer almışlardır.⁴⁸

⁴³ Ebu'l-Hasan el-Eş'arî, *el-İbâne an Usûli'd-Diyâne*, Medine, 1410, s. 63; Krş. Eş'arî, *Makalâtu'l-İslâmiyyîn*, Kahire, 1969, I/349.

⁴⁴ Abdulkâhîr el-Bağdadî, *el-Fark Beyne'l-Firak*, Beyrut, Ts., s. 344.

⁴⁵ Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 378.

⁴⁶ Gazzâlî, *el-İktisâd fi'l-İ'tikâd*, s. 220-221.

⁴⁷ Takiyuddîn Ahmed İbn Teymiyye, *el-Furkân Beyne Eoliyâi'r-Rahmân ve Evliyâi'ş-Şeytân*, Kahire, 1387, s. 73-77.

⁴⁸ Uludağ, "Kerâmet", *DİA*, XXV/266.

4. Kur'ân'da Kerâmet

Kur'ân-ı Kerîm'de *kerâmet* kelimesinin kök harflerini oluşturan “*ke-ra-me*” ve türevleri çokça geçmekte ve “değerli, şerefli, üstün ve güzel” gibi anlamlarda kullanılmaktadır. Meselâ “*إِنَّ أَكْرَمَكُمْ*” *عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَاتُمْ*: Allah katında en kerîminiz, en çok takvâ sahibi olanınızdır”⁴⁹ âyetinde “*أَكْرَمٌ*” kelimesi, “mevki itibarıyla en değerli, (Allah'ın katında) en kıymetli” anlamındadır.⁵⁰ “*وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ*” *Andolsun biz insanoğlunu kerem sâhibi kıldık*”⁵¹ âyetinde ise “*كَرَّمٌ*” kelimesi “üstün, şerefli, faziletli” anlamındadır. Aynı şekilde “*فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ*” *Fakat insan, ne zaman Rabbi onu imtihan edip de kendisine ikrâmda bulunur ve ona bol bol nimet verirse, «Rabbim bana ikrâm etti» der*”⁵² âyetinde iki defa geçen “*أَكْرَمٌ*” kelimesi “üstün tutma” anlamındadır.⁵³

Ancak Kur'ân'da, doğrudan olağanüstü halleri ifade eden “mûcize” ve “hârîka” deyimleri geçmediği gibi, doğrudan “kerâmet” kavramı da geçmez.⁵⁴ Tıpkı mûcize gibi Kur'an ve hadislerde “âyet” terimiyle ifade edilen kerâmet sözcüğünün⁵⁵ kavramsal anlamıyla daha sonraki dönemlerde kullanılmaya başlanması ve bu anlam içeriğiyle tartışılması, bu hallerin Kur'ân ve hadislerde bulunmadığı anlamına gelmez.⁵⁶ Nitekim Kur'an'da aktarılan Hz. Meryem (a.s.)'e Allah katından rızık verildiği,⁵⁷ Hz. İsâ (a.s.)'yı babasız dünyaya getirdiği⁵⁸ ve kış mevsiminde üzerine taze hurma döküldüğü,⁵⁹ adı belirtilmeyen bir zâtın Sebe melîkesinin tahtını bir anda Hz. Süleyman (a.s.)'a getirdiği;⁶⁰ Ashâb-ı Kehf'in köpekleriyle birlikte bir mağarada uzun süre uyuyup kal-

⁴⁹ Hucurât, 49/13.

⁵⁰ Krş. Hâkka, 69/40; Tekvîr, 81/19.

⁵¹ İsrâ, 17/70.

⁵² Fecr, 89/15.

⁵³ Mukâtil b. Süleyman, *el-Eşbâh ve'n-Nezâir*, s. 262-264; Şimşek, “Kerâmet”, s. 105.

⁵⁴ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Kültüründe Keşif ve Kerâmet*, İstanbul, 2008, s. 63; Uludağ, “Kerâmet”, *DİA*, İstanbul, 2002, XXV/265.

⁵⁵ Eş'arî, *el-İbâne*, s. 63.

⁵⁶ Uludağ, “Kerâmet”, *DİA*, XXV/265.

⁵⁷ Âl-i İmrân, 3/37; Meryem, 19/25.

⁵⁸ Meryem, 19/16-23.

⁵⁹ Meryem, 19/24-26.

⁶⁰ Neml, 27/38-40.

dıkları,⁶¹ Hızır (a.s.) ve Zülkarneyn (a.s.) olayları⁶² vb. hâdiseler, İslâm âlimleri tarafından kerâmet örnekleri olarak kabul edilmiştir.⁶³ Bu âyetlerde sözü edilen kişiler peygamber olmamasına rağmen kendilerinden hârikulâde hâdiseler zuhur etmiştir.

Kur'ân'da öne çıkan birçok hâdiseler, kerâmetin varlığını ispatlar niteliktedir. Biz, âlimlerin Kur'ân'da kerâmete delil olarak sundukları bu hâdiselerden yalnızca birkaç örnek aktararak konunun daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunmak istiyoruz:

Örnek I

Bilindiği üzere annesi, henüz Hz. Meryem (a.s.)'e hamile iken onu Allah'a adanmıştı. Doğunca onu mabedin bir odasına koydular. Onun bakımını teyzesinin kocası olan Hz. Zekeriyya (a.s.) üstlenmişti. Kur'ân'da bu olay şöyle dile getirilmiştir:

“Bunun üzerine Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi. Zekeriyya'yı da onun bakımıyla görevlendirdi. Zekeriyya, onun bulunduğu bölme-ye her girişinde yanında yiyecekler bulurdu. «Meryem! Bu sana nereden geldi?» derdi. O da «Bu, Allah katından; zira Allah, dilediğine hesapsız rızık verir» diye cevap verirdi.”⁶⁴

Kaynaklar, Hz. Zekeriyya (a.s.)'nın, Hz. Meryem (a.s.)'in yanına her girişinde, onun önünde yazın kış, kışın ise yaz meyveleri gördüğünü aktarırlar.⁶⁵ Olayın cereyan ettiği çağ dikkate alındığında Hz. Meryem (a.s.)'e yaz mevsiminde kış, kış mevsiminde ise yaz meyvelerinin verilmesi başlı başına hârikulâde bir hâdisedir. Hz. Meryem (a.s.)'in elinde gerçekleşen bu olayı, şu birkaç sebepten ötürü kerâmetten başka bir şeyle izah etmek mümkün değildir:

⁶¹ Kehf, 18/16-17.

⁶² Kehf, 18/60, 83-98.

⁶³ Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 383.

⁶⁴ Âl-i İmrân, 3/37.

⁶⁵ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, I/302; Fahreddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, Beyrut, 1997, III/207; Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Ensârî el-Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an*, Kahire, 1987, IV/71; Kâdî Beydavî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vil*, Beyrut, 1988, I/157.

1. Hz. Meryem (a.s.)'in peygamber olmadığı İslâm âlimlerinin ittifakıyla sabittir. O halde bu olağanüstü hâdise “Hz. Meryem (a.s.)'in mûcizesi” olarak nitelendirilemez.

2. Hz. Meryem (a.s.)'in elinde gerçekleşen bu olağanüstü hâdisenin, aktaracağımız şu nedenlerle Hz. Zekeriyya (a.s.)'nin mûcizesi olarak nitelendirilebilmesi de mümkün değildir:

a) Hz. Zekeriyya (a.s.)'nin önceden Hz. Meryem (a.s.)'e verilen bu tür meyvelerden haberdar olmadığı doğrudan âyetten anlaşılmaktadır.⁶⁶

b) Hz. Zekeriyya (a.s.)'nin bu hâdiseden habersiz olması, olayın onun mûcizesi olmadığına delildir.⁶⁷ Zira bir peygamberin kendi mûcizesinden habersiz olduğunu düşünmek mantıkla bağdaşmaz.⁶⁸

c) Hz. Meryem (a.s.)'in rızkının kendisine olağanüstü yolla verildiği belli olmaktadır.⁶⁹ Bunu Hz. Zekeriyya (a.s.)'nin duasından anlıyoruz. “Zekeriyya, «Ey Rabbim! Bana ihtiyarlık gelip çatmış, karım da kısır iken benim nasıl çocuğum olabilir?» dedi”⁷⁰ âyetinde belirtildiği üzere Hz. Zekeriyya (a.s.) oldukça yaşlanmış, üstelik hanımı da kısırdı. Ancak o, Hz. Meryem (a.s.)'e gönderilen bu olağanüstü rızka şâhit olunca, “Zekeriyya Rabbine, «Rabbim! Bana katından temiz bir nesil bahşet. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin» dedi”⁷¹ şeklinde dua ederek, kendisi yaşlanmış, hanımı da kısır olduğu halde, Yüce Allah'ın, yürürlükteki yasalarını tersine çevirerek, kendilerine bir çocuk vermesi konusunda umutlanmışır.⁷²

3. Ayrıca rızık kelimesi âyette nekre (belirsiz) olarak zikredilmiştir. Bu durum, rızıkı ta'zîme, yani onu yüceltmeye delâlet et-

⁶⁶ Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, III/207; Şimşek, “Kerâmet”, s. 108.

⁶⁷ Beydavî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, I/157.

⁶⁸ Şimşek, “Kerâmet”, s. 108.

⁶⁹ Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, III/207.

⁷⁰ Âl-i İmrân, 3/40.

⁷¹ Âl-i İmrân, 3/38.

⁷² Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, III/207; Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an*, IV/71; M. Sait Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, İstanbul, 2012, I/348.

mektedir. Burada Hz. Meryem (a.s.)'e verilen yiyeceklerin, beklenenin ve alışılmışın dışında bir rızık olduğuna işaret vardır.⁷³

O halde denilebilir ki bu hâdise, hiç emzirilmeyen Hz. Meryem (a.s.)'e Yüce Allah'ın Cennet'ten gönderdiği bir ikrâmdır.⁷⁴ Bu durumda peygamber olmayan Hz. Meryem (a.s.)'in elinde zuhur eden hârikulâde hâdisenin kerâmetten başka bir şey olmadığı ispatlanmış olur. Bu ise, evliyânın kerâmetinin câiz olduğunun açık Kur'anî delilidir.⁷⁵

Örnek II

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Meryem (a.s.)'in Hz. İsa (a.s.)'yı babasız dünyaya getirdiğine dair aktarılan olay da olağanüstü bir hâdisedir:

“Kitap'ta (Kur'an'da) Meryem'i de an. Hani ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmiş ve (kendini onlardan uzak tutmak için) onlarla arasında bir perde germiştir. Biz, ona Cebrail'i göndermiştik de ona tam bir insan şeklinde görünmüştü.”⁷⁶

“Meryem, «Senden, Rahmân'a sığınırım. Eğer Allah'tan çekinen biri isen (bana kötülük etme)» dedi.”⁷⁷

“Cebrail, “Ben ancak Rabbinin elçisiyim. Sana tertemiz bir çocuk bağışlamak için gönderildim” dedi.”⁷⁸

“Meryem, “Bana hiçbir insan dokunmadığı ve iffetsiz bir kadın da olmadığım hâlde benim nasıl çocuğum olabilir?” dedi.”⁷⁹

“Cebrâil, «Evet, öyle. Rabbin diyor ki: O benim için çok kolaydır. Onu insanlara bir delil (mucize), katımızdan bir

⁷³ Râzî, *Tefsîru'l-Kebîr*, III/207; Şimşek, “Kerâmet”, s. 108; Şimşek, “Kerâmet”, ŞİA, IV/314.

⁷⁴ Zemaşerî, *el-Keşşâf*, I/302.

⁷⁵ Beydavî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, I/157.

⁷⁶ Meryem, 19/16-17.

⁷⁷ Meryem, 19/18.

⁷⁸ Meryem, 19/19.

⁷⁹ Meryem, 19/20.

rahmet kılmak için böyle takdir ettik. Bu, zaten (ezelde) hükme bağlanmış bir iştir» dedi.”⁸⁰

“Böylece Meryem, çocuğa gebe kaldı ve onunla uzak bir yere çekildi.”⁸¹

“(Derken İsa’yı doğurdu ve) kucağında çocuğu ile halkının yanına geldi. Onlar Meryem’e «Ey Meryem! Çok çirkin bir şey yaptın!» dediler.”⁸²

Aktardığımız bu pasajdan da açıkça anlaşıldığı gibi, Hz. Meryem (a.s.), Hz. İsa (a.s.)’yi babasız dünyaya getirmiştir. Bu hâdisenin hârikulâde olduğunda şüphe yoktur. Hz. Meryem (a.s.) peygamber olmadığı için bu hâdisiye mucize olarak da nitelendirilemez. O halde Hz. Meryem (a.s.)’in eli üzere zuhur eden bu olağanüstü hâdisiye kerâmetten başka bir şey değildir.

Örnek III

Kur’ân-ı Kerîm, Hz. Meryem (a.s.)’in, oğlu İsa (a.s.)’ya hamile kaldığında insanların kendisini ayıplamalarından ve kötü sözlerinden kurtulmak için kendini ibâdete adanmış mabetten ayrılarak nispeten daha uzak ve ıssız bir yere (Bethlehem⁸³) çekildiğini, derken doğum sancısının onu bir hurma dalına sürüklediğini ve kendi kendine “keşke bundan önce ölseydim de, hafızalardan silinip unutulmuş verseydim”⁸⁴ dediğini haber verir. Hikâyenin geri kalan kısmı Kur’an’da şöyle zikredilmiştir:

“Bunun üzerine, hurma ağacının alt tarafından (bir ses) ona (Meryem’e) şöyle seslendi: «Üzülme! Rabbin senin alt yanında ufak bir dere akıttı. Hurma ağacını kendine doğru silkele ki üzerine taze hurma dökülsün. Ye, iç, gözün aydın olsun...»”⁸⁵

Yukarıda vurguladığımız gibi, İslâm âlimleri Hz. Meryem (a.s.)’in peygamber olmadığı konusunda fikir birliği yapmışlardır.

⁸⁰ Meryem, 19/21.

⁸¹ Meryem, 19/22.

⁸² Meryem, 19/23.

⁸³ Ebu’l-A’lâ Mevdûdî, *Tefhîmu’l-Kur’an*, Trc. M. Han Kayani vdğ., İstanbul, 1997, III/215.

⁸⁴ Krş. Meryem, 19/22-24.

⁸⁵ Meryem, 19/24-26.

Fakat rivayete göre mevsim kış, hurma ağacı da kuru olduğu halde Hz. Meryem (a.s.)'in üzerine taze hurmalar dökülmüştür.⁸⁶ Kısacası olağanüstü bir hâdise Hz. Meryem (a.s.)'in eli üzere zuhur etmiştir ki, biz bu fevkalâdeliklere kerâmet diyoruz.⁸⁷

Örnek IV

“Mağara Ehli” olarak bilinen *Ashâb-ı Kehf* kıssası⁸⁸ da kerâmetin bir başka delili olarak kabul edilmiştir. Kur’ân-ı Kerîm’de bu hâdise şöyle aktarılmıştır:

“Yoksa sen (Ey Muhammed! Yalnızca) Ashab-ı Kehf ve Ashab-ı Rakîm’i mi bizim ibret verici delillerimizden biri sandın?”⁸⁹

Kur’an’da zikredilen *Ashâb-ı Kehf* Kıssası’nda⁹⁰ puta tapıcıların baskı, işkence ve zulmünden dağlara kaçan Allah’ın birliğine inanmış gençler olağanüstü bir yolla bir mağarada üç yüz küsur yıl uyutulmuşlardır.⁹¹ Kaynaklarda aktarılan bilgiye göre,⁹² Hz. İsa (a.s.)’dan sonra onun mesajı Roma imparatorluğunun çeşitli bölgelerine ulaşmaya başladığında, Efesli yedi genç putperestlikten vazgeçip Allah’ı Rab olarak kabul etmişlerdi. Kur’an bu hâdiseden şöyle söz etmektedir:

“Biz sana onların haberlerini gerçek olarak anlatıyoruz: Şüphesiz onlar Rablerine inanmış birkaç genç yiğitti. Biz de onların hidayetlerini artırmıştık. Kalkıp da, “Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. O’ndan başkasına asla ilâh demeyiz. Yoksa and olsun ki saçma bir söz söylemiş oluruz. Şunlar, şu kavmimiz, O’ndan başka tanrılar edindiler. Onlar hakkında açık bir delil getirselerdin ya! Artık kim Allah’a karşı yalan uydurandan daha zalimdir?” dediklerinde onların kalplerine kuvvet vermiştik.”⁹³

⁸⁶ Beydavî, *Envâru’l-Tenzîl ve Esrâru’l-Te’vîl*, II/30.

⁸⁷ Süleyman Ateş, *İslâm Tasavvufu*, İstanbul, 1992, s. 548.

⁸⁸ Kehf, 18/9-26.

⁸⁹ Kehf, 18/9.

⁹⁰ Kehf, 18/9-26.

⁹¹ Kehf, 18/25-26.

⁹² Bkz. Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an*, III/155-157.

⁹³ Kehf, 18/9-17.

Dönemin imparatoru Decius, gençlerin inançlarını değiştirdiklerini öğrenince onları huzuruna çağırıp yeni dinlerine dair sorular sordu. Onlar, imparatorun, İsâ (a.s.)'nın dinine tamamen karşı olduğunu bildikleri halde, inandıkları Rabbin yerlerin ve göklerin Rabbi olduğunu ve O'ndan başka hiçbir ilâh tanımadıklarını, aksi takdirde büyük bir günah işlemiş olacaklarını açıkladılar. İmparator gençlerin din değiştirmelerine çok öfkelenmiş ve şayet eski dinlerine tekrar dönmezlerse kendilerini öldüreceğini söyledi. Fakat daha sonra gençliklerini ve toyluklarını göz önünde bulundurarak, eski inançlarına tekrar dönmeleri için onlara üç gün mühlet verdi. Bu süre zarfında eski dinlerine tekrar dönmezlerse öldürüleceklerdi.⁹⁴

“(İçlerinden biri:) «Mademki onlardan ve Allah'tan başkasına tapmakta olduklarından yüz çevirip ayrıldınız, o hâlde dağlara çekilip mağaraya sığınınız ki, Rabbiniz size rahmetini yaysın ve içinde bulunduğunuz durumda yararlanacağınız şeyler hazırlasın» dedi.”⁹⁵

Bunun üzerine bu yedi genç fırsattan istifade ederek şehirden ayrılır ve dağdaki bir mağaraya sığınmak üzere yola çıkarlar. Yolda bir köpek peşlerine takılır. Onu geri çevirmeye çalışsalar da köpek peşlerinden ayrılmaz. Sonunda sığınabilecekleri bir mağara bulur ve içinde gizlenirler. Köpek de mağaranın girişine oturur. Gençler yorgunluktan derin bir uykuya dalarlar:

“Hani o gençler mağaraya sığınmışlardı da, «Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruluğa ulaşmayı kolaylaştır» demişlerdi. Bunun üzerine biz de nice yıllar onların kulaklarını (dış dünyaya) kapattık (onları uyuttuk).”⁹⁶

Kaynaklarda bu yedi gencin ne kadar uyuduklarına dair farklı bilgiler yer alsa da,⁹⁷ Kur'an bu sürenin üç yüz küsur sene olduğu-

⁹⁴ Krş. Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III/155-157.

⁹⁵ Kehf, 18/16.

⁹⁶ Kehf, 18/10-11.

⁹⁷ Krş. Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'an*, III/155-157.

nu haber verir.⁹⁸ Gençler Tüm Roma imparatorluğunun Hıristiyan olduğu ve Efeslilerin de putperestlikten vazgeçtiği bir dönemde uyanırlar:

“Sonra iki zümreden hangisinin bekledikleri süreyi daha iyi hesap ettiğini bilelim diye onları uyandırdık.”⁹⁹

“(Onlara baktığında) güneş doğduğunda onun; mağaranın sağ tarafına kaydığını, batarken de onlara dokunmadan sol tarafa gittiğini görürdün. Kendileri ise mağaranın geniş bir yerinde idiler. Bu, Allah’ın âyetlerindedir. Allah, kime hidayet ederse işte o, doğru yolu bulandır. Kimi de şaşırırsa, artık ona doğru yolu gösterecek bir dost bulamazsın.”¹⁰⁰

Ashâb-ı Kehf’in Allah için kıyâmı, kavimlerini terk etmeleri, Allah’a tevekkül ederek mağaraya çekilişleri ve orada yaşadıkları hâdiseler kerâmettir.¹⁰¹ Şöyle ki, putperestlerin zulmünden Allah’a sığınan ve mağarada uyutulan gençlerin bu süre zarfında bedensel açıdan hiçbir değişime uğratılmamaları, vücutları çürümeden yaşamaya devam etmeleri olağanüstü bir hâdisedir. Söz konusu gençler peygamber olmadıklarına ve bu olay da bir mucize olarak nitelendirilemeyeceğine göre, onların eli üzere gerçekleşen üç yüz küsur yıl bir mağarada uyutulma ve tıpkı uykudan uyandırılma gibi diriltirme hâdisesini kerâmetten başka bir şeyle izah etmek mümkün değildir.

Örnek V

Kur’ân-ı Kerîm’de kerâmetin en kesin delillerinden biri, Süleyman (a.s.) ile Belkıs vak’asında sunulmaktadır.¹⁰² Olay Kur’an’da şu ifadelerle aktarılmaktadır:

“Süleyman, “Ey ileri gelenler! Onlar bana teslim olmadan önce hanginiz bana onun (kraliçenin) tahtını getirebilir?”

⁹⁸ Ehl-i Kitab güneş yılını esas aldıklarından gençlerin mağarada kaldıkları müddet 300 yıldır. Müşrik Araplar ise ay yılını esas aldıkları için bu süre 309 yıla denk düşmektedir. Kur’an, Yüce Allah’ın bu süreyi herkesten iyi bildiğini haber vermektedir. Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, III/262-263.

⁹⁹ Kehf, 18/12.

¹⁰⁰ Kehf, 18/17.

¹⁰¹ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, İstanbul, Ts., V/3237.

¹⁰² Ateş, *İslâm Tasavvufu*, s. 548.

Cinlerden bir ifrit, «Sen yerinden kalkmadan ben onu sana getiririm ve şüphesiz ben, buna güç yetirecek güvenilir biriyim» dedi. Kendisine kitaptan bilgi verilen biri, «Ben onu, gözünü kapayıp açmadan önce sana getiririm» dedi. Süleyman, tahtı yanında yerleşmiş hâlde görünce şöyle dedi: “Bu, şükür mü, yoksa nankörlük mü edeceğim diye beni denemek için, Rabbimin bana bir lütfudur. Kim şükrederse ancak kendisi için şükretmiş olur. Kim de nankörlük ederse (bilsin ki) Rabbim her bakımdan sınırsız zengindir, cömerttir.”¹⁰³

Kur’ân’da vârid olan bu pasajda tahtı getiren kimsenin kimliği hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bazı âlimler tahtı getirenin İlyas (a.s.) veya el-Yesâ (a.s.),¹⁰⁴ bazıları bir melek,¹⁰⁵ diğer bazıları da Cebrâil (a.s.)¹⁰⁶ olduğunu söylemişlerdir. Her ne kadar İbn Mes’ûd (r.a.) Belkıs’ın tahtını getiren kişinin Hızır (a.s.),¹⁰⁷ İbn Abbas (r.a.) Süleyman (a.s.)’ın veziri Âsâf,¹⁰⁸ Fahreddin er-Râzî (ö. 606/1209)’nin¹⁰⁹ de içerisinde olduğu bazı âlimler ise Hz. Süleyman (a.s.)’ın bizzat kendisi olduğunu iddia etse de,¹¹⁰ İslâm âlimlerinin çoğunluğu (cumhur) onun Süleyman peygamber (a.s.) değil, Hz. Süleyman (a.s.)’a tâbi olan Benî İsrâil’den sâlih bir kul olduğunu kabul etmişlerdir.¹¹¹ Bu görüşü savunanlar, söz konusu zatın Süleyman (a.s.) değil, onun ashabından biri olmasını nazmın siyakına daha muvafık görmüşlerdir.¹¹² Bu durumda peygamber olmadığı halde Kraliçe Belkıs’ın tahtını bir göz açıp yumma süresinde Hz.

¹⁰³ Naml, 27/38-40.

¹⁰⁴ Beydavî, *Envâru’t-Tenzil ve Esrâru’t-Te’vîl*, II/17.

¹⁰⁵ Râzî, *et-Tefsîru’l-Kebîr*, VIII/556; Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi’l-Kur’an*, XIII/205; Mevdûdî, , III/190-191; Şimşek, *Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri*, III/285.

¹⁰⁶ Zemaşşerî, *el-Keşşâf*, III/355.

¹⁰⁷ Hızır (a.s.)’ın hayatı hakkında hayati hakkında hiçbir sahîh hadis bulunmadığını, dolayısıyla Hızır (a.s.) hakkında zikrolunan hadislerin hepsinin mevzu veya yalan olduğunu söyleyen âlimler vardır. Bkz. Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, V/3260.

¹⁰⁸ Zemaşşerî, *el-Keşşâf*, III/355; Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi’l-Kur’an*, XIII/204.

¹⁰⁹ Râzî, *et-Tefsîru’l-Kebîr*, VIII/556.

¹¹⁰ Zemaşşerî, *el-Keşşâf*, III/355; Râzî, *et-Tefsîru’l-Kebîr*, VIII/556; Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi’l-Kur’an*, XIII/205.

¹¹¹ Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi’l-Kur’an*, XIII/206; Ateş, *İslâm Tasavvufu*, s. 548-549.

¹¹² Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi’l-Kur’an*, XIII/205; Elmalılı, *Hak Dini Kur’an Dili*, V/3680.

Süleyman (a.s.)'ın yanına getiren velî kulun elinde zuhur eden olağanüstü hâdisenin kerâmet olduğu ispatlanmış olmaktadır.¹¹³

Örnek VI

Kerâmetin Kur'ânî dayanaklarından biri de "Hz. Mûsa (a.s.) ile Hızır (a.s.) kıssası" olarak bilinen hâdisede söz konusu edilmektedir. Kur'an, bu kıssanın Mûsa ile Yüce Allah'ın "tarafımızdan kendisine ilim verdiğimiz kullarımızdan bir kul"¹¹⁴ olarak nitelediği şahıs arasında cereyan ettiğini haber vermektedir:

"Derken yola koyuldular. Nihayet, bir gemiye bindiklerinde (adam) gemiyi deldi. Mûsâ, «Sen gemiyi içindekileri boğmak için mi deldin? Doğrusu, şaşılacak bir iş yaptın» dedi."¹¹⁵

"Adam, «Sen benimle beraberliğe asla sabredemezsin, demedim mi?» dedi."¹¹⁶

"Mûsâ, «Unuttuğum için bana çıkışma ve bu işimde bana güçlük çıkarma!» dedi."¹¹⁷

"Yine yola koyuldular. Nihayet bir erkek çocukla karşılaştıklarında, adam (hemen) onu öldürdü. Mûsâ, «Bir cana karşılık olmaksızın suçsuz birini mi öldürdün? And olsun çok kötü bir iş yaptın!» dedi."¹¹⁸

"Adam, «Sana, benimle beraberliğe asla sabredemezsin demedim mi?» dedi."¹¹⁹

"Mûsâ, «Eğer bundan sonra sana bir şey hakkında soru sorarsam, artık benimle arkadaşlık etme. Doğrusu, tarafımdan (dilenecek son) özre ulaştın (bu son özür dileyişim)» dedi."¹²⁰

"Yine yola koyuldular. Nihayet bir şehir halkına varıp onlardan yiyecek istediler. Halk onları konuk etmek istemedi. Derken orada

¹¹³ Kurtubî, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an*, XIII/206; Taftazanî, *Şerhu'l-Akâid*, s. 175-176; Süleyman Ateş, *İslâm Tasavvufu*, İstanbul, 1992, s. 548-549.

¹¹⁴ Kehf, 18/65.

¹¹⁵ Kehf, 18/71.

¹¹⁶ Kehf, 18/72.

¹¹⁷ Kehf, 18/73.

¹¹⁸ Kehf, 18/74.

¹¹⁹ Kehf, 18/75.

¹²⁰ Kehf, 18/76.

yıklmaya yüz tutmuş bir duvar gördüler. Adam hemen o duvarı doğrulttu. Mûsâ, «İsteseydin bu iş için bir ücret alırdım» dedi.»¹²¹

“Adam, «İşte bu birbirimizden ayrılmamız demektir. Şimdi sana sabredemediğin şeylerin içyüzünü anlatacağım.»¹²²

«O gemi, denizde çalışan birtakım yoksul kimselere ait idi. Onu yaralamak istedim, çünkü onların ilerisinde, her gemiyi zorla ele geçiren bir kral vardı.»¹²³

«Çocuğa gelince, anası babası mü'min insanlardı. Onları azgınlığa ve küfre sürüklemesinden korktuk. Böylece, Rablerinin onlara, bu çocuğun yerine daha hayırlı ve daha merhametli bir çocuk vermesini diledik.»¹²⁴

«Duvar ise şehirdeki iki yetim çocuğa ait idi. Altında onlara ait bir define vardı. Babaları da iyi bir insandı. Rabbin, onların olgunluk çağına ulaşmalarını ve Rabbinden bir rahmet olarak definelerini çıkarmalarını istedi. Bunları ben kendi görüşüme göre yapmadım. İşte senin sabredemediğin şeylerin içyüzü budur» dedi.»¹²⁵

Zikredilen bu olayın, Musâ (a.s.) ile Hızır (a.s.) arasında geçtiği konusunda İslâm âlimleri arasında yaygın bir kanaat vardır. Kur'ân'da geçen bu pasajdan, bir peygamber olarak Hz. Mûsâ (a.s.)'nin dahi sırrını çözmekte güçlük çektiği bir takım esrarengiz olayları gerçekleştiren Hızır (a.s.)'in şahsiyeti, kimliği ve peygamber olup olmadığı hakkında farklı fikirler ileri sürülmüştür. Bu bağlamda bazı âlimler onun bilinen bir şahıs olmaktan ziyade, bir makam olduğunu, dolayısıyla Hızırıyyet'in, Hızır (a.s.)'in izi üzere yürüyen bazı sâlih kulların erdiği bir mertebe olduğunu iddia etmişlerdir.¹²⁶ Diğer bazı âlimler ise Hızırıyyet'in, “insan için varılması mümkün derinliğine kavrayış ve tecrübenin son derece derin olduğunu simgeleyen temsilî bir kişilik” olduğunu söylemişlerdir.¹²⁷ Bu görüşlerden ve Yüce Allah'ın onu “kullarımızdan bir

¹²¹ Kehf, 18/77.

¹²² Kehf, 18/78.

¹²³ Kehf, 18/79.

¹²⁴ Kehf, 18/81.

¹²⁵ Kehf, 18/82.

¹²⁶ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, VI3262.

¹²⁷ Muhammad Asad, *The Message of The Qur'an*, İstanbul, 2006, s. 449.

kul"¹²⁸ şeklinde nitelendirmesinden hareketle Hızır (a.s.)'in nebî değil,¹²⁹ velî olmasının kuvvetle muhtemel olduğu sonucuna varmak mümkündür.¹³⁰ Buradan, kendisine Allah katından ilim verilen bu sâlih kulun¹³¹ elinden fevkalâde hâdiselerin zuhur ettiğini¹³² görüyoruz ki, işte bu hârikulâde hadiseler kerâmettir.

5. Hadislerde Kerâmet

Hz. Peygamber (s.a.v)'in sağlığında bazı sahabîlerin eli üzere gerçekleşen olağanüstü hâdiseler, kerâmet olarak kabul edilmiştir. Sahih hadislerde birtakım farklı kerâmet örneklerine yer verildiği müşahede edilmektedir. Bunlardan birkaç örnek aktararak konuya açıklık getirmek istiyoruz:

Örnek I

Bir bedevi şekline girerek Rasûlullah (s.a.v.) ile konuşan Cebrail (a.s.)'i sahabenin görmesi yahut Cebrail (a.s.)'in sahabeden Dihye el-Kelbî (r.a.)'nin şeklinde görülmesi kerâmet olarak nitelendirilmiştir.¹³³

Örnek II

Cüreyc isimli bir şahıs beşikteki bir bebeğin başını sıvazlayarak, "senin baban kim?" diye sorunca, bebek dile gelmiş ve "benim babam koyun çobanıdır" diye karşılık vermiştir.¹³⁴ Cüreyc'in beşikteki çocuğu konuşturması kerâmet olarak kabul edilmiştir.¹³⁵

Örnek III

Hadis kaynaklarında aktarılan bir diğer olağanüstü hâdis özetle şöyle gerçekleşmiştir: Bir yolculuk esnasında karanlık basınca geceyi geçirmek üzere bir mağaraya sığınan, fakat dağdan kopan bir kayanın mağaranın girişini kapatması üzerine mahsur kalan üç

¹²⁸ Kehf, 18/65.

¹²⁹ Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, VI3273.

¹³⁰ Krş. Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, VI3273; Ateş, *İslâm Tasavvufu*, s. 548.

¹³¹ Kehf, 18/65.

¹³² Ateş, *İslâm Tasavvufu*, s. 548.

¹³³ Buharî, İman, 37; Müslim, İman, 57.

¹³⁴ Buharî, Enbiyâ, 48; Müslim, Birr, 2.

¹³⁵ Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 383-384.

kişi, yaptıkları sâlih amelleri vesile kılarak Yüce Allah'a dua ettiklerinde olağanüstü bir şekilde mağaranın girişi açılmış ve onlar bu durumdan kurtulmuştur.¹³⁶ Sözü edilen bu harikulâde durum kerâmet olarak nitelendirilmiştir.¹³⁷

Örnek IV

Hadis kaynaklarında aktarılan bir rivayette Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Adamın biri bir öküzün sırtına bir şeyler yüklemişti. Bu esnada öküz adama dönerek, «ben eşya taşımak için yaratılmadım» dedi. Öküzün konuştuğuna şâhit olanlar «Sübhânelah, öküz de konuşur muymuş?» diye hayretlerini gizleyemediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.), «Ben, Ebû Bekir ve Ömer buna inanırız» dedi.”¹³⁸ Rasûlullah (s.a.v.)’ın, sığırın, sırtına yük yükleyen adamla konuştuğuna dair verdiği haber, söz konusu şahsın kerâmeti olarak görülmüştür.¹³⁹

Örnek V

Yine hadis kaynaklarında Hz. Ebu Bekir (r.a.)’in üç kişi için hazırladığı yemeğin bereketlendiği, birçok kişinin bu yemekten yediği, buna rağmen yemeğin mütemadiyen arttığı¹⁴⁰ aktarılmıştır. Hz. Ebu Bekir (r.a.) peygamber olmadığına göre, onun eli üzere gerçekleşen bu hârikulâde hâdise kerâmet olarak nitelendirilmiştir.¹⁴¹

Örnek VI

Kaynaklarımızda Halîfe Ömer b. el-Hattâb (r.a.)’ın Medine’de bir Cuma hutbesi esnasında Nihâvend’de bulunan İslâm ordusunun kumandanı Sâriye’ye, “Yâ Sâriye! Dağa çekiliniz, dağa çekiliniz!” diye seslendiği, bunun üzerine komutanın da bu sesi işiterek emrindeki İslâm ordusunu düşmanın bulunduğu yerden uzaklaştırarak dağa çekildikleri ve böylece düşmanın zayıyatından kurtuldu-

¹³⁶ Buharî, Edeb, 5; Müslim, Zikir, 27.

¹³⁷ Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 384-385.

¹³⁸ Buharî, Enbiyâ, 54; Müslim, Fedâilu's-Sahabe, 13; Tirmizî, Menâkıb, 16.

¹³⁹ Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 385; Krş. Uludağ, “Kerâmet”, XXV/265-266; M. Sait Şimşek, “Kerâmet”, ŞİA, III/343.

¹⁴⁰ Buharî, Edeb, 88, Menâkıb, 25, Mevakit, 41; Müslim, Eşribe, 126.

¹⁴¹ Uludağ, “Kerâmet”, XXV/265-266.

ları rivayet edilmiştir.¹⁴² İşte o anda düşmanın bulunduğu yerden sakınarak dağa çekilmeleri için Hz. Ömer (r.a.)'in sesinin komutan Sâriye'ye ulaştırılmış olması bir kerâmet olarak değerlendirilmiştir.¹⁴³

6. Kerâmet-İstikâmet İlişkisi

Kur'an ve Sünnet'te mucizeler dışında bir takım hârikulâde hâdiselerin vukuundan bahsedildiği açıktır. Aktardığımız hâdiselerden hareketle peygamberler dışında, sâlih kimselerin eli üzere hârikulâdeliğin cereyan etmesinin mümkün olduğu sonucuna ulaşılabılır.¹⁴⁴ Bu hâdiselere kerâmet denilmektedir ki, bu tür kerâmetlerin hak olduğu bir gerçektir.¹⁴⁵ Ancak bu tür kerâmetlerin gerçekliği, istikâmet üzere bulunan, şerîata bağlı, Yüce Allah'ın emir ve yasaklarına son derece riayet eden mü'min kulun eli üzere zuhur etmesi şartına bağlıdır. Nitekim Kur'an ve Sünnet'te kerâmete delil olarak aktardığımız hâdiseler dikkatle tetkik edildiğinde, bu olağanüstülüklerin mü'min kulların eli üzere zuhur ettiği ve genellikle sâlih kimselerin bir sıkıntıyla karşı karşıya kaldığı durumlarda söz konusu olduğu müşahede edilmektedir.¹⁴⁶ Bilhassa kendisine bir erkek eli dokunmadığı halde Hz. İsa (a.s.)'ya hamile kalan ve kavminin tacizkâr dedikodularından sakınmak için uzak bir yere çekilen Hz. Meryem (a.s.)'e açlığını gidermek için kuru hurma kütüğünün taze hurma vermesi, Tevhid inancını benimsedikleri için dönemin imparatorunun şiddet, tazyik, baskı ve hatta öldürülme tehlikesinden kurtulmak üzere bir mağaraya sığınan gençlerin, bedenlerinde her hangi bir değişim olmaksızın üç yüz küsur sene yaşatılmaları, Hz. Musâ (a.s.)'nin annesine bebeğinin geri verilmesi gibi hâdiseler, kerâmetin darda kalan sâlih kullara bir ikrâm ve lütuf olarak söz konusu olduğunu göstermektedir. Bir

¹⁴² İsmail b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ ve Müzîlu'l-İlbâs Ammeştehera mine'l-Ehâdis alâ Elsineti'n-Nâs*, Beyrut, 1988, II/380-381; Krş. Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 380.

¹⁴³ Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 380; Şimşek, "Kerâmet", *ŞİA*, IV/313.

¹⁴⁴ Şimşek, "Kerâmet", s. 108.

¹⁴⁵ Ebû Hanîfe, *İmâm-ı Azamın Beş Eseri*, s. 57; Ali el-Kârî, *Şerhu Kitâbi'l-Fıkhi'l-Ekber*, s. 113; Taftazanî, *Şerhu'l-Akâid*, s. 175.

¹⁴⁶ Şimşek, "Kerâmet", *ŞİA*, s. 314.

başka şekilde ifade edecek olursak, bu hâdiselerde kerâmetin bil-hassa zor ve muhtaç durumda bulunan kişiye Yüce Allah'ın bir ikrâmı olarak sunulduğu belli olmaktadır.

Ayrıca Kur'ân'da Yüce Allah'ın velî ve sâlih kullarını gözetip onlara dünyada müjdelere verdiği bildiren âyetler dikkate alındığında, duaların kabul edilmesi, ilâhî lütuf sayesinde meşrû arzuların gerçekleşmesi, sâdik rüyalar görülmesi ve istikamet üzere yaşamaya muvaffak olunması tarzında vuku bulan kerâmetlerin varlığını kabul etmenin gerekli olduğu sonucuna ulaşabiliriz.¹⁴⁷ Bu olaylarda kerâmetin, Allah'ın bir ikrâmı olarak velî kulların eli üzere zuhur ettiği açıktır.

Ancak evliyânın kerâmetinin hak olması, her velînin mutlaka bu türden kerâmetler göstermesini gerektirmez. Çünkü velâyet, bu tür olağanüstü hâdiselere muhtaç değildir¹⁴⁸ ve İslâmî öğretilerde velîlik için kerâmet değil, şerîata bağlı bulunma yani istikâmet esastır.¹⁴⁹ Nitekim ünlü mutasavvıf Mevlanâ Hâlid el-Bağdadî (ö. 1242/1827), "bir istikamet bin kerâmetten evlâdır"¹⁵⁰ diyerek bu gerçeğe işaret etmiştir. Kerâmeti, ağlayan çocukları susturmak için verilen afyon gibi gören Abdullah b. Tüsterî (ö. 283/896) ise "en büyük kerâmet, kötü bir huyu iyi bir huyla değiştirebilmektir"¹⁵¹ diyerek bireyin hayatında asıl önemli unsurun istikâmet olduğu gerçeğine vurgu yapmıştır.

Ayrıca Tasavvuf'ta kerâmeti saklı tutmak da bir başka esastır ve kerâmetini gizlemek velî kimse üzerine vâciptir.¹⁵² Çünkü velî kendisinde zuhur eden hallerin kerâmet olduğunu kat'î olarak iddia edemeyeceği gibi,¹⁵³ başkaları da kesin olarak "bu kerâmettir" şeklinde bir yargıda bulunamaz. Nitekim Allah'ın emir ve yasaklarına uyma konusunda son derece titiz davranan velî kul elinde

¹⁴⁷ Şimşek, "Kerâmet", s. 114; Yavuz, "Kerâmet", *DİA*, XXV/269.

¹⁴⁸ Şimşek, "Kerâmet", s. 108.

¹⁴⁹ Tahavî, *Şerhu Akâdeti't-Tahâviyye*, s. 508-509.

¹⁵⁰ Halid el-Bağdadî, *Kitâbu Buğyetu'l-Vâcid fî Mektûbâtı Hazreti Mevlanâ Hâlid (Mektûbât)*, Dimeşk, 1334, s. 267 (98. mektup).

¹⁵¹ Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 390.

¹⁵² Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 379.

¹⁵³ Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 379.

zuhur eden olağanüstü hallerin kerâmet değil de bir aldatmaca olması mümkündür.¹⁵⁴

Burada önemine binaen şu hususu bir kez daha hatırlatmakta yarar görüyoruz: İslâm'da kerâmet hak olarak kabul edilmiş, fakat önemi abartılmamıştır. İstikâmet daima kerâmetten üstün tutulmuştur. Fakat kerâmete câhil halk tarafından gösterilen aşırı ilgi ve merak, şeyh geçinen bazı açığözlüler tarafından bu husustaki saf ve sahîh akîdenin istismar edilmesine, bu bağlamda birçok hurafe ve bâtil inancın ortaya çıkmasına, netice itibariyle de tıpkı afyonla uyuşturulmuşçasına İslâm toplumunun uyuşturulmasına sebebiyet verilmiştir.¹⁵⁵ Nitekim erken dönem ünlü mutasavvıflarından Bâyezid-i Bistamî (ö. 234/848)'ye, "falan kişi bir gecede Mekke'ye gidip dönüyor" denilince o, "Şeytan da bir anda doğudan batıya gidebiliyor, fakat bu hususiyet onu Allah'ın lanetlisi olmaktan kurtarmıyor" demiştir. Yine ona "falan kişi su üzerinde yürüyor, havada uçuyor" denilince ise "kuş da havada uçuyor balık da su üzerinde yürüyor" karşılığını vererek, asıl değerli olan şeyin uçmak, kaçmak şeklinde tabir edilen kerâmetler göstermekte değil, istikâmet üzere olmakta olduğunu vurgulamak istemiştir.¹⁵⁶

O halde kişiyi realiteden uzaklaştıran, tıpkı peygamberlerin nübüvvetlerini ispat bağlamında görülen hârikulâde olaylar gibi, velî kulun tabiat üzerinde tasarruf etmesine dayandırılan kerâmetlerin ilmî dayanaktan yoksun olduğunu söyleyebiliriz. Kerâmet olduğu iddia edilen bu tür hâdiselerin, nasların isabetsiz bir şekilde yorumlanmasından kaynaklandığı bellidir. Ayrıca bu tür iddiaların menkıbelere bağlı bir kùltten ibaret bulunduğunu da belirtmek gerekir. Nitekim gerek Hz. Meryem (a.s.) ve Ashab-ı Kehf gibi Kur'ân'da kendilerine ikrâmda bulunulduğu söylenen şahısların gerekse de Hz. Peygamber (s.a.v.) ve ashabın hayatı

¹⁵⁴ Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 379; Şimşek, "Kerâmet", *ŞİA*, s. 315.

¹⁵⁵ Süleyman Uludağ, *Kelâm İlmi ve İslâm Akâidi –Şerhu'l-Akâid-*, İstanbul, 1991, s. 318.

¹⁵⁶ Kuşeyrî, *er-Risâletu'l-Kuşeyriyye*, s. 390.

incelendiği takdirde, onların yaşadıklarının bu tür kerâmetlerle örtüşmediği görülür.¹⁵⁷

Sonuç

Akâid ve Kelâm kitaplarında *kerâmet*, tıpkı mûcize gibi itikadî bir konu olarak telakki etmiş ve bu mesele ayrıntılı olarak irdelenmiştir. Kaderî-Mu'tezilî çizgide olan âlimler ile Ehl-i Sünnet'e mensup bazı kelâmcılar, Yüce Allah'ın nübüvvetin kanıtı olarak peygamberlere verdiği kesin kanıtlar demek olan olağanüstü hâdiselerin, peygamber olmayan velî kimseler elinde gerçekleşmesinin, mûcizeyi nübüvvetin delili olmaktan çıkaracağı endişesiyle kerâmeti reddederken, Ehl-i Sünnet kelâmcıların kâhir ekseriyeti ile Şîa âlimleri, tıpkı mûcizede olduğu gibi, kerâmetin de aklen imkânsız olmayıp mümkün olmasından hareketle, mü'min kulun elinde olağanüstü hâdisenin zuhurunu kabul etmişlerdir.

Kur'an ve Sünnet'te sunulan örnekler, objektif kriterlere bağlı kalınarak aklî veriler ışığında irdelendiğinde kerâmetin varlığını reddedenlerin görüşlerinin tutarsız, kerâmetin varlığını kabul edenlerin görüşlerinin ise isabetli olduğu görülür. Zira Kur'an ve Sünnet'te mûcizeler dışında bir takım hârikulâde hâdiselerden bahsedildiği açık ve kesindir. Bu hâdiseleri kerâmetten başka bir şeyle izah etmek mümkün değildir. Aklî açıdan bakıldığında da kerâmet, mahiyeti itibariyle mûcizeden farklı değildir; aralarındaki fark sadece meydana geliş şekliyle ilgilidir. Bu durumda mü'min sâlih/velî kimselerin eli üzere hârikulâdeliğin cereyan etmesinin mümkün olduğu sonucuna varılabilir.

"Kerâmet" kavramı lafzen Kur'an ve hadislerde geçmemekle birlikte, bu halleri ifade eden hâdiseler bu iki kaynakta da yer almaktadır. Nitekim kimliği belirtilmeyen bir zatın Sebe melikesi Belkıs'ın tahtını bir anda Hz. Süleyman (a.s.)'a getirmesi, Hz. Meryem (a.s.)'e Yüce Allah tarafından kışın yaz, yazın kış meyvelerinin rızık olarak verilmesi, Hz. İsâ (a.s.)'yı babasız dünyaya getirmesi, mevsim kış olduğu halde kuru hurma kütüğünün ona taze hurma vermesi, Ashâb-ı Kehf'in köpekleriyle birliktebir mağarada

¹⁵⁷ Yavuz, "Kerâmet", *DİA*, XXV/269.

üç yüz küsur sene kalmaları, Hz. Musâ'nun annesine bebeğin geri verilmesi, ayrıca Hızır ve Zülkarneyn olayları Kur'an'da geçen kerâmet örnekleridir. Ayrıca Cüreyc isimli bir şahsın henüz beşikte olan bir çocuğu konuşturması, mağarada mahsur kalan üç kişinin olağanüstü bir yolla bu durumdan kurtulması, bir öküzün sırtına yük yükleyen kişiye "ben bunun için yaratılmadım" şeklinde konuşması, Hz. Ömer (r.a.)'in Medine'de Cuma hutbesi okurken, düşmanın bulunduğu yerden sakınarak dağa çekilmeleri için "Yâ Sâriye, dağa çekiniz" demesi ve bu sesin Nihâvend'de bulunan komutan Sâriye'ye işittirilmiş olması gibi hâdiseler ise sahîh hadis kaynaklarında aktarılan kerâmet örnekleridir. Gerek Kur'an'da gerekse de hadislerde sahih yolla kerâmet atfedilen şahıslar peygamber olmadıklarına ve ellerinde gerçekleşen hârikulâdelikler de mûcize olarak nitelendirilemeyeceğine göre, bu şahısların eli üzere zuhur eden olağanüstü hâdiseler kerâmet olarak kabul edilmelidir.

Ancak kerâmetin İslâm'ın emir ve yasaklarına tam bağlı, istikâmet üzere bulunan sâlih mü'min kullarından sâdır olacağını, dinin emir ve yasaklarını göz ardı eden kimselerin gösterdiği hârikulâdeliklerin kerâmet olarak nitelendirilemeyeceğini kabul etmek gerekir. Zira İslâmî öğretilerde istikâmet, daima kerâmetten üstün tutulmuş, asıl değerli olan şeyin kerâmet göstermekte değil, istikâmet üzere olmakta olduğu daima öne çıkarılmıştır. Ne var ki câhil halk tarafından kerâmete gösterilen aşırı ilgi ve merak, kerâmeti şöhret, menfaat temini ve çeşitli hileler sonucu insanları aldatma amacına yönelik olarak kullananlar tarafından Kur'an ve Sünnet'te sunulan saf ve sahîh akîdenin istismar edilmesine, bu bağlamda birçok hurafe ve bâtil inancın kerâmet adı altında ortaya çıkmasına, netice itibariyle tıpkı afyonla uyuşturulmuşçasına İslâm toplumunun uyutulmasına sebebiyet verilmiştir.

Sonuç olarak, evliyânın kerâmeti hak olmakla birlikte, bu hususta nasların ruhuna uymayan, realiteden uzak, tıpkı peygamberlerin gösterdiği mûcizelerde olduğu gibi velînin de tabiat üzerinde tasarruf ettiğine dayandırılan abartılı kerâmet örneklerinin ilmî dayanaktan yoksun olduğu ve bu tür anlatımların nasların

isabetsiz bir şekilde yorumlanmasından kaynaklandığı hiçbir zaman gözden ırak tutulmamalıdır. Nitekim Kur'ân ve Sünnet'te kerâmet örnekleri olarak aktardığımız örnekler dikkatlice incelendiği takdirde bu tür kerâmetlerle örtüşmediği görülür.

Kaynakça

- Abdulgâkî, M. Fûâd *el-Mu'cemu'l-Müfehres Li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Beyrut, Ts.
- Aclûnî, İsmail b. Muhammed, *Keşfu'l-Hafâ ve Müzîlu'l-İlbâs Ammeştehara mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-Nâs*, Beyrut, 1988.
- Asad, Muhammad, *The Message of The Qur'an*, İstanbul, 2006.
- Ateş, Süleyman, *İslâm Tasavvufu*, İstanbul, 1992.
- Bağdadî, Abdulkâhir, *Kitâbu Usûli'd-Dîn*, Beyrut, 1981.
- _____, *el-Fark Beyne'l-Firak*, Beyrut, Ts.
- Bağdadî, Hâlid b. Hüseyin eş-Şehrezûrî, *Kitâbu Buğyetu'l-Vâcid fi Mektûbâti Hazreti Mevlânâ Hâlid, Dîmeşk, 1334.*
- Beyâdî, Kemaluddîn Ahmed, *İşârâtu'l-Merâm min İbârâti'l-İmâm*, Tkd. M. Zâhid el-Kevserî, İstanbul, 1949.
- Beydavî, Kâdî, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl*, Beyrut, 1988.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *Sahîhu'l-Buhârî*, İstanbul, Ts.
- Cürcânî, Seyyid Şerîf Ali b. Muhammed, *Kitâbu't-Ta'rifât*, Beyrut, 1990.
- Çelebi, İlyas, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, (Bekir Topaloğlu ile beraber), İstanbul, 2010.
- Dârimî, Ebu Muhammed Abdullah b. Behram, *Sünen ed-Darimî*, Dâru'l-fikir, Beyrut, Ts.
- Ebû Hanîfe, Nu'mân b. Sâbit, *İmâm-ı Azamın Beş Eseri*, Çev. Mustafa Öz, İstanbul, 1992.
- Eş'arî, Ebu'l-Hasan, *el-İbâne an Usûli'd-Diyâne*, Medine, 1410.
- _____, *Makâlâtu'l-İslâmiyyîn ve İhtilâfu'l-Musallîn*, Kahire, 1969.
- Gazzâlî, Ebû Hâmid, *el-İktisâd fi'l-İ'tikâd*, Tkd. Ali Ebû Mulhim, Beyrut, 1993.
- Hamidullah, Muhammed, "Mucize, Keramet, İstidrac", Çev. Zahit Aksu, *Hikmet Yurdu Dergisi*, Yıl: 2, S. 3, ss. 81-93, Ocak-Haziran, 2009.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed İbn Hazm, *el-Fisal fi'l-Milel ve'l-Ehvâ ve'n-Nihal*, Beyrut, 1317.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fadl Cemaluddîn Muhammed b. Mukerram, *Lisanu'l-Arab*, Kum, 1405.
- İbn Teymiyye, Takiyyuddîn Ahmed b. Abdilhâlim, *el-Furkân Beyne Evliyâi'r-Rahmân ve Evliyâi's-Şeytân*, Beyrut, 1390.
- _____, *Kâide fi'l-Mu'cizat ve'l-Kerâmât*, Zerka, 1989.
- İsfehânî, Râğîb Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'ân, Thk. Safvân Adnân Dâvûdî, Beyrut, 1997.
- Kâdî, Abdulcebâr b. Ahmed el-Hemedânî, *el-Muğnî fi Ehvâbi't-Tevhîd ve'l-*

- Adl*, Nşr. İbrahim Medkûr editörlüğünde bir heyet, Kahire, 1960-65.
- Kârî, Ali, *Şerhu Kitâbi'l-Fikhi'l-Ekber*, Beyrut, 1984.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an*, Kahire, 1987.
- Kuşeyrî, Abdulkerîm b. Hevâzin, *Kuşeyrî Risâlesi*, Haz. Süleyman Uludağ, İstanbul, 1991.
- Macdonald, D.B., "Kerâmet", *İA*, (VI/37-38), İstanbul, 1977.
- Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ, *Tefhîmu'l-Kur'an*, Trc. M. Han Kayani vdğ., İstanbul, 1997.
- Mukâtil b. Süleyman, *Kur'an Terimleri Sözlüğü -el-Eşbâh ve'n-Nezâir fi'l-Kur'âni'l-Kerîm-*, Thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte, Çev. M. Beşir Eryarsoy, İstanbul, 2004.
- Müslim, b. Haccac el-Kurayşî, *Sahîhu Müslim*, Thk. M. F. Abdalbaki, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, Ts.
- Nesâî, Ebû Abdirrahman Ahmed b. Şuayb, *Sunenu'n-Nesâî*, Beyrût, Ts.
- Özervarlı, M. Sait, "Hârikulâde", *DİA*, (XVI/181-188), İstanbul, 1997.
- Râzî, Fahreddîn, *et-Tefsîru'l-Kebîr (Mefâtihu'l-Ğayb)*, Beyrut, 1997.
- Sâbık, Seyyid, *el-Akâidu'l-İslâmiyye*, Beyrut, Ts.
- Serdar, Murat, "Ehl-i Sünnet İnançında Kerâmetin İmkân ve Vukû'u Problemi", *Bilimname*, Sayı: XIX, (ss. 25-45), Kayseri, 2010.
- Şehristanî, Abdulkerîm, *el-Mûel ve'n-Nihal*, Beyrut, 1986.
- Şimşek, M. Sait, *Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri*, İstanbul, 2012.
- _____, "Kerâmet", *ŞİA*, IV (ss. 313-315), İstanbul, 2000.
- _____, "Kerâmet", *SÜİFD*, Sayı: 3, (ss. 105-116) Konya, 1990.
- Taftazanî, Sa'duddîn Mes'ûd b. Ömer, *Şerhu'l-Akâid, (Hâşiyetu'l-Kestellî alâ Şerhi'l-Akâid)*, İstanbul, 1976.
- Tahavî, Sadruddîn Ali b. Ali b. Muhammed b. Ebi'l-İzz el-Hanefî et-Tahavî, *Şerhu'l-Akâidetü't-Tahâviyye*, Thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Riyad, 1412.
- Tehânevî, Muhammed Ali, *Keşşâfu Istilahâti'l-Fünûn ve'l-Ullûm*, Beyrut, 1996.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sûre, *el-Camiu's-Sahîh (Sunenu't-Tirmizî)*, Thk. Kemâl Yusuf el-Hût, Nşr. Dâru'l-Fikr, Ts.
- Topaloğlu, Bekir, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, (İlyas Çelebi ile beraber), İstanbul, 2010.
- Uludağ, Süleyman, *Kelâm İlmi ve İslâm Akâidi -Şerhu'l-Akâid-*, İstanbul, 1991.
- _____, *Tasavvuf Kültüründe Keşif ve Kerâmet*, İstanbul, 2008.
- _____, "Kerâmet", *DİA*, (XXV/265-268), İstanbul, 2002.
- Yavuz, Yusuf Şevki, "Kerâmet", *DİA*, (XXV/268-270), İstanbul, 2002.
- Zemahşerî, Mahmud b. Ömer, Cârullah Mahmûd b. Ömer, *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmidü't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekavîl fi Vücuhi't-Te'vîl*, Thk. Ahmed Abdulmevcûd-Ali Muhammed Muavvid, Beyrut, 1995.

